

ضرورت حمایت از سینمای اقتباسی

تعامل و ارتباط دوسویه بین ادبیات و سینما، از دیرباز یکی از جریان‌های مهم و پایدار در سینمای جهان و ایران بوده و هست و در این رهگذر، آثار ماندگار بسیاری تابه‌حال خلق شده که اکنون از پشتوانه‌های قوی سینما در جهان و ایران محسوب می‌شوند. اگر از سینما و ادبیات جهان که موضوع اقتباس‌های سینمایی از آثار ادبی پررنگ و قابل توجه است بگذریم، وقتی به سینمای ایران برمی‌گردیم می‌بینیم که اقتباس در سینمای ما آنچنان‌که باید و شاید از جایگاه بالایی نزد فیلمسازان برخوردار نیست. حذف شدن سیمیرغ بلورین بهترین فیلمنامه اقتباسی جشنواره فجر که آخرین آن در سی‌امین دوره این جشنواره به فیلم «آخر آله» اهدا شد، خود نشان‌دهنده بی‌مهری سینما نسبت به ادبیات مکتوب است. به‌طورکلی رابطه سینما و ادبیات در ایران هیچ‌وقت آن‌قدر قوی نبوده است. ادبیات غنی ایرانی، هیچ‌گاه آنچنان‌که بایدو شاید به سینما راه نیافته و ارتباط سینماگران با ادبیات خارجی هم محدود و انگشت‌شمار بوده است. در چند سال اخیر که معضل فیلمنامه و فقدان طرح داستانی منسجم برای شکل‌گیری فیلمنامه‌ای مستحکم، نقصی در سینمای کشور به‌شمار می‌رود، ضرورت نگاه‌ی دوباره و جدی به گنجینه ادبیات داستانی غنی ایران، بیش از پیش حس می‌شود. آیا رویکرد سینماگران به ادبیات سرزمین مادری، نتیجه‌ای مثبت در پی داشته و به ترقی فیلمساز و نویسنده انجامیده است یا نه و فیلمسازانی که از این طریق به خلق آثارشان پرداخته‌اند، توانسته‌اند برای خود صاحب جایگاهی شوند و به‌اصطلاح، به سینمای «خود» برسند؟

طی این سال‌ها سازمان‌ها و نهادهای مختلفی مانند سیمافیلم، سازمان سینمایی سوره و کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان پای کار آمده‌اند. هرکدام از این ارگان‌ها به نوبه خود با بررسی آثار مکتوب ادبیات داستان ایران تلاش کرده‌اند تا سهمی در تولید فیلم‌های اقتباسی داشته باشند. مرکز سیمافیلم به‌عنوان یکی از تخصصی‌ترین و حرفه‌ای‌ترین مراکز تولید فیلم و سریال هم در حوزه سینما و هم در رسانه‌ملی همواره نگاه ویژه‌ای به مبحث اقتباس ادبی داشته است. شورای اقتباس این مرکز چند سالی است که با تشکیل جلسات مستمر هفتگی در دو حوزه اقتباس بزرگسال و کودک‌ونوجوان آثار متعددی از ادبیات ایران و جهان را به‌منظور بهره‌برداری تصویری مورد بررسی قرار می‌دهد. دیگر سازمانی که در سال‌های اخیر پای کار تولید آثار اقتباسی مخصوصا در حوزه رویدادهای تاریخی آمده سازمان سینمایی سوره است که در این سال‌ها با تولید فیلم‌هایی چون هناس، ضد، باغ کیانوش و ... ازجمله سازمان‌هایی به‌حساب می‌آید که در تولید آثار اقتباسی پیشرو بوده. کانون پرورش فکری به‌عنوان مرجع تولید و انتشار کتاب برای رده‌های سنی مختلف، در طول سال‌ها فعالیت خود به منبعی معتبر برای آثار اقتباسی تبدیل شده است. نکته مهمی که درباره فیلم‌های اقتباسی باید مد نظر قرار داد این است که این آثار، هم در مراحل تولید و هم در زمان اکران، نیاز به حمایت دارند تا مخاطبان سینما بیشتر با آنها ارتباط برقرار کنند. اگرچه در برنامه اکران با راه‌اندازی گروه سینمایی فرهنگ، حمایت از فیلم‌هایی که از نظر کیفی در سطح قابل قبولی هستند، آغاز شده است و استقبال از آنها نیز چندان بالا نیست، اما نکته‌ای که باید به آن توجه کرد، حمایت از فیلمسازانی است که اقدام به تولید این آثار می‌کنند. این حمایت می‌تواند موجب افزایش اقبال به این فیلم‌ها، چه در میان کارگردانان و چه در میان مخاطبان عمومی سینما شود.

رئیس سازمان سینمایی، معاونان جدید خود را در بخش‌های ارزشیابی و نظارت، توسعه مدیریت و منابع و موسسه سینماشهر منصوب کرد. بر اساس احکام صادره از سوی راند فریدزاده، روح... حسینی به‌عنوان معاون جدید ارزشیابی و نظارت، مهدی شفیعی معاون توسعه مدیریت و منابع و حبیب‌ایل بیگی مدیرعامل موسسه سینماشهر معرفی شدند. علاوه بر این اصغر فارسی نیز به‌عنوان مشاور راهبردی رئیس سازمان سینمایی

انتصاب سه مدیر جدید در سازمان سینمایی

معرفی شد. لازم به یادآوری است، سیدروح... حسینی، عضو هیأت علمی دانشگاه تهران و دانشیار گروه مطالعات اروپا در دانشکده مطالعات جهان است. حسینی از سال ۱۳۹۲ تا سال ۱۴۰۰ در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، به‌عنوان مدیرکل دفتر مطالعات و دانش سینمایی، رئیس شورای جشنواره‌های سازمان امور سینمایی و مدیرعامل مدرسه ملی سینمای ایران فعالیت کرده است. مهدی شفیعی نیز دارای مدرک دکتری

گنجینه تاریخ شفاهی در انتظار اقتباس سینمایی

در هفته کتاب و کتابخوانی با حسین تراب‌نژاد، فیلمنامه‌نویس همراه شدیم تا درباره اقتباس سینمایی موفق بیشتر بدانیم

برش

مشکل اصلی در اقتباس تهیه‌کننده‌ها هستند

من قبول ندارم که مشکلات اصلی سینمای ما مربوط به حوزه فیلمنامه‌نویسی می‌شود. ما به اندازه بیش از ۸۰ میلیون نفر فیلمنامه‌نویس در ایران داریم. چون ابرازی جز قلم و کاغذ نمی‌خواهد. مشکل اصلی نبود تهیه‌کننده خوب است؛ یعنی کسی که هوش و فهم انتخاب فیلمنامه خوب را داشته باشد. من تعداد زیادی متن خوانده‌ام و می‌خوانم که فقط از نظر شکلی شبیه به یک فیلمنامه هستند. سرتاسکن دارند و شرح‌صحنه و تعدادی

داستانی و تصویر ارتباط خوبی برقرار کنند. چرا فیلمنامه‌نویسان و کارگردانان ما کم‌تر سراغ اقتباس ادبی می‌روند؟ تصور این است که رمان هاوداستان‌های مانسبت به رمان‌های خارجی کم‌تر تصویری هستند. در کشورهای دیگر تعداد زیادی از فیلم‌هایی که ساخته می‌شود اقتباس است، اما متأسفانه جنس ادبیات ما به این شکل نیست. ما در چند سال اخیر چند کار سینمایی و نمایش خانگی داشتیم که اقتباس بوده است. مقصر این موضوع چندان فیلمنامه‌نویسان و کارگردانان هم نیستند و بیشتر مربوط به جنس ادبیات ماست. به عبارتی داستانی‌هایی ما به تصویر نزدیک‌تر شده و به این شکل اقتباس اتفاق افتاده است. از طرفی هم این‌موضوع چندان به اقتباس و غیراقتباس مربوط نیست، بلکه به فهم نویسنده از درام مربوط می‌شود. شما اگر درام را خوب بشناسید، می‌توانید طرف آن را با تخیل یا آنچه از یک کتاب به دست آمده باشد، پر کنید. وقتی یک اثر موفق می‌شود، فهم درست نویسنده و کارگردان از درام برگ برنده آنهاست.

منظور شما از نزدیک شدن ادبیات به تصویر چیست؟
بیشتر داستان‌های ما ذهنی است؛ یعنی روایت‌ها معمولاً از ذهن آدم‌ها بیرون می‌آید و تحلیل شخصیت‌ها به گونه‌ای است که بیشتر آدم‌ها را توصیف می‌کنند و به همین دلیل به‌سختی می‌شود از آن اقتباس کرد.
به عنوان یک نویسنده فکر می‌کنید چه مؤلفه‌هایی برای موفقیت فیلم در بخش اقتباس تأثیرگذار است؟
اگر فرمول این موضوع مشخص بود، همه نویسندگان و کارگردانان به شیوه‌ای اثرشان را به مخاطبان ارائه می‌دادند که با آنها ارتباط برقرار می‌کرد (می‌خندد). اصلاً سینما فرمول مشخصی ندارد؛ یعنی ما آدم‌هایی داریم که چرخه اکران و تولید سینمایی به دست‌شان است و آنها هم فیلم‌هایی تهیه می‌کنند که ۲-۳ میلیارد بیشتر نمی‌فروشد.
سؤال را به شیوه دیگری مطرح می‌کنم؛ یک کتاب باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد که به‌عنوان نویسنده ترغیب شوید و از آن اقتباس صورت گیرد؟

برای خودم دو مؤلفه مهم برای اقتباس کردن از یک داستان وجود دارد؛ اول این‌که شخصیت رمان انگیزه دراماتیک قوی داشته باشد و صرفاً یک زندگی‌نامه صفر تا صد را مرور نکنیم. به‌عنوان مثال، این انگیزه در شخصیت آپاراتچی وجود داشت که فردی عزم خود را جزم کرده فیلم خود را بسازد و ما این ویژگی را تقویت کردیم. دوم این‌که شخصیت باید ویژگی‌هایی داشته باشد که مخاطبان با آن ارتباط برقرار کنند، همراه و سمیات شوند و همراه با انگیزه آن آدم، بتوانیم پایه‌بایش پیش برویم.
به نظرتان چقدر ارتباط کتاب با سینما می‌تواند موجب تقویت قهرمان‌پروری در سینما شود؛ چون یکی از کارهای سینما معرفی حوزه‌های تمدنی است. مادر ادبیات فارسی قهرمان و

اسطوره داریم. اما خارجی‌ها و هالیوود خلق می‌کنند و چطور می‌توانیم از

این روزها در هفته کتاب و کتابخوانی، یک فیلم خوب اقتباسی به نام «باغ کیانوش» روی پرده است که با استقبال مخاطبان روبه‌رو شده. اما رهنما رزاهای اقتباس خوب از آثار ادبی چیست و چرا در سینمای ما کم‌تر سراغ آثار ادبی برای اقتباس می‌روند؟ برای پاسخ به این پرسش‌ها با حسین تراب‌نژاد، فیلمنامه‌نویس آثار موفقیت‌آمیز شد، آبدان یازده شمت، ماجرای نیمروز، رد خون و آپاراتچی که امسال اکران شد و بر اساس اقتباس از کتابی به همین نام بود همراه شدیم و این سؤالات را از او پرسیدیم.

در کارنامه کریان بیشتر به داستان‌هایی پرداخته‌اید که جنبه تاریخی داشتند؛ علت علاقه شما به این داستان‌ها و اقتباس از آنها چیست و چرا سینماگران ما کم‌تر به سمت موضوع‌های تاریخی می‌روند؟
در چند سال اخیر، بعضی نهادهای دولتی مثل وزارت اطلاعات و سپاه تصمیم گرفتند از ماجراها و وقایعی که در دهه ۶۰ اتفاق افتاده، فیلم و سریال تهیه کنند و تصور من این است که به دلایل مختلف همه افراد چه به‌عنوان کارگردان و چه به‌عنوان نویسنده رغبتی به انجام این شکل کارها ندارند و با توجه به شرایط، رفتن به سمت این موضوع‌ها مقداری سخت است. اگر نویسنده یا کارگردان بخواهد روایت شخصی خودش را از این وقایع داشته باشد، سرمایه‌گذار حاضر به سرمایه‌گذاری نیست. البته این دیدگاه منطقی است، چون معمولاً پول بابت کاری تخصصی داده می‌شود که روایت رسمی و البته واقعی را شرح دهد، به همین دلیل است که نویسندگان سخت‌تر سمت این سوره‌ها می‌روند.

خودتان چطور؟ بالاخره بدون علاقه به تاریخ نمی‌شود وارد این وادی شد.

بیشتر فیلمنامه‌هایی که در کارنامه‌ام وجود دارد، به من سفارش داده شده، اما جزو سفارش‌هایی بوده که خودم به آن علاقه داشتم. به‌عنوان مثال، شاید سه‌برابر این کارهایی که در حوزه تاریخی انجام دادم، به من سفارش داده شده، اما داستان‌هایی که سراغ‌شان رفتم و به بعضی کارگردانان در نگارش کمک کردم، به‌نظم جذاب بوده است. بعد از تمرکز بیشتر روی تاریخ معاصر به خصوص دهه ۵۰ و ۶۰ در چند سال اخیر به این رسیدم که شخصیت‌ها و ماجراهایی که از این داستان‌ها استخراج می‌شود چون برگرفته از تخیل نیست، جذابیت‌هایی دارد که شاید رسیدن به آنها با تخیل میسر نباشد.

پس واقعی بودن شخصیت‌ها و موضوعات موجب می‌شود که برای شما جذاب باشد.

بله. تمایل دارم در این رابطه مثالی بزنم. در حال تحقیق روی کمیت‌ه در دهه ۶۰ بودم و یکی از مسائل جالب برایم که به‌عنوان سوره این بود که در آن مقطع به دلیل نداشتن شبکه اطلاعاتی و سیستم بانکی متمرکز، وقتی بودجه‌های کشور تصویب می‌شد، داخل کانتینرها و کامیون‌ها قرار می‌گرفت و بودجه هر استانی به این نحو به دستش می‌رسید و توزیع می‌گردید. اگر من نویسنده مدت‌های مدیدی را صرف کنم، چنین موضوعی به تخیلم نمی‌رسد.

با توجه به مثالی که زدید، پس تاریخ بستری است که می‌توانیم اتفاقات جذاب و خواندنی را از درون آن بیرون بکشیم.

بله، البته در گذشته تاریخ شفاهی ما بیشتر در حوزه دفاع مقدس متمرکز بود، اما تاریخ شفاهی سال‌های اخیر با توجه به کتاب‌هایی که حوزه هنری و با انتشارات راهیار و ... منتشر می‌کند، دیگر محصور به دفاع مقدس نیست. به‌عنوان مثال، تاریخ شفاهی‌های مربوط به هنرهای تجسمی و هنرهای نمایشی در دهه ۵۰ و ۶۰ منتشر شده است و این موضوع دست نویسنده را باز می‌گذارد تا در حوزه‌های دیگر کار کند.
خیلی به‌ندرت اتفاق می‌افتد که کارگردانان بتوانند بین متن

پژوهش هنر، کارشناسی ارشد کارگردانی و کارشناس مهندسی عمران بوده و پیش از این مسئولیت‌هایی همچون معاون اجرایی انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، مدیرعامل و عضو هیأت‌مدیره موسسه فرهنگی-مطبوعاتی ایران، مدیرمسئولی روزنامه ایران و مدیرکل دفتر مطالعات و دانش سینمایی سازمان سینمایی را برعهده داشته است. علاوه بر این در سابقه وی مدیرکلی هنرهای نمایشی نیز دیده می‌شود.

این سمت حرکت کنند.

چرا کارگردانانی که اقتباس درخشان و موفق انجام می‌دهند، در آثار بعدی نمی‌توانند موفقیت آثار قبلی خود را تکرار کنند؟

ما کارگردانان زیادی داریم که فیلم اول درجه یک ساختند، اما نتوانستند این موفقیت را تکرار کنند و در حوزه‌های مختلف مثل سریال‌سازی نیز همین شرایط حاکم است. به‌طورکلی فیلمسازی تا حدود زیادی به حال و احوال آدم‌ها و تهیه‌کننده‌ای که پای کار است ربط دارد و همچنین به تشخیص درست فیلمنامه‌ای که برای کارکردن انتخاب کرده‌اند نیز مرتبط است.

می‌توانیم بگوییم بخشی از اقتباس کردن وابسته به شرایط اجتماعی و اقتصادی است که کارگردان و نویسنده در آن قرار گرفته‌اند؟

قطعاً همین‌طور است؛ این‌که چیزی را اقتباس کنیم که خودت فکر می‌کنی جواب می‌دهد، خیلی وابسته به ریزست ما و شرایطی است که در آن زندگی می‌کنیم. به‌عنوان مثال، اگر قصه جالبی را در عصر صفویه پیدا کنیم و بخواهیم تعریف کنیم، لزوماً جذابیت داستانی آن باعث جذب مخاطب نمی‌شود. از طرف دیگر حرفی که آن قصه قصد دارد با توجه به شرایط اجتماعی به مخاطبان منتقل کند، اهمیت دارد. مثلاً یکی از دلایل موفقیت‌های سریال «مختارنامه» همین است، چون مضامین یا داستان‌هایی را روایت می‌کرد که بتوانیم آن را با زمان حال مقایسه کنیم. کسی که اقتباس می‌کند باید هوش اجتماعی داشته باشد.

ظرفیت ادبیات و کتاب استفاده کنیم تا قهرمان را در سینما معرفی کنیم؟
با صحبت شما موافقم و در هالیوود قهرمانانی را تخیل و خلق می‌کنند و به این شیوه تبدیل به قهرمانانی می‌شوند که ممکن است چند فیلم بر اساس آن بسازند. حقیقت این است سازوکار خارجی‌ها رانمی‌دانم و اصلاً نمی‌دانم در ساختار ذهنی مردم ما چنین قهرمانانی جای می‌گیرند یا نه. به‌نظرم کتاب‌های تاریخ شفاهی به‌شدت این ظرفیت را دارند که مردم عادی را تبدیل به قهرمان کنند. به‌عنوان مثال، فردی زندگی معمولی خودش را دارد و به یکباره درگیر انقلاب می‌شود و به یکباره تغییری در شخصیتش پدید می‌آید که او را به قهرمان تبدیل می‌کند. یک مثال دیگر برای اقتباس در حوزه قهرمان‌پروری می‌تواند شهید بروجردی باشد. او یک پسر روستایی است که از شهر خودش به تهران مهاجرت می‌کند و زمانی که می‌خواست به مدرسه برود، به‌دلیل نداشتن لباس خوب، خجالت می‌کشید و با گذشت زمان تبدیل به بزرگ‌ترین فرماندهان جنگ می‌می‌شود. همچنین افرادی که به‌علم توجه ویژه‌ای دارند هم می‌توانند بستر خوبی برای قهرمان‌پردازی باشند. به‌نظرم در قهرمان‌پردازی از این زاویه اقتباس خیلی می‌تواند به سینمای ما کمک کند. خوشبختانه در چند سال اخیر این اتفاق افتاده و در حال وقوع است

و نمونه‌هایی داشتیم که تلاش می‌کنند به

سینما حقیقت

ورزش «باد جن» در موزه سینما

ناصر تقوایی، فیلمساز قدیمی سینما که بیش از یک دهه است از سینما دور شده، در سال ۱۳۴۸ مستندهای «باد جن» و «نخل» را ساخته که قرار است هر دو در برنامه «شب‌های مستند» موزه سینما به نمایش درآیند. مستند باد جن با گویندگی احمد شاملو از نخستین تولیدات تلویزیون ایران در سینمای مستند است که به بازنمایی مراسم «زار» در جنوب ایران می‌پردازد. تقوایی این مستند سیاه‌وسفید را که سال ۱۳۵۱ در جشنواره بین‌المللی فیلم ونیز هم نمایش داده شد، در سفری به بندر لنگه ساخت. فیلم مستند نخل نیز به صورت سیاه‌وسفید و در مدت ۱۵ دقیقه ساخته شده و فیلمبرداری آن را نعمت حقیقی و توقیق ابراهیمی انجام داده‌اند. این برنامه در ادامه نمایش‌های ویژه فیلم‌های مستند در موزه سینما تحت عنوان «شب‌های مستند» با مشارکت انجمن صنفی تهیه‌کنندگان سینمای مستند ۲۸ آبان ساعت ۱۷ برگزار می‌شود. محمد رضا اصلانی، پژوهشگر و مستندساز پیشکسوت و ارد زند، مستندساز پیشکسوت درباره فیلم صحبت خواهند کرد. ورود برای عموم علاقه‌مندان سینمای مستند آزاد است.

فیلم کوتاه

پرواز سیمرغ در دانشگاه سوره

بسته فیلم‌های کوتاه «سیمرغ» که شامل فیلم‌های برنده سیمرغ بهترین فیلم کوتاه در چندین دوره جشنواره فیلم فجر است، امروز ساعت ۱۶:۳۰ در سالن سینمای دانشگاه سوره به نمایش در خواهد آمد. در این برنامه رامتین شهبازی، امیرضا ثوری پرتو، سعید نجاتی، محمد علیرزاه فرد و محمد ثریا نیز حضور خواهند داشت. پس از نمایش بسته فیلم‌های کوتاه، جلسه پرسش و پاسخ برای دانشجویان و علاقه‌مندان به سینما برگزار خواهد شد. بسته فیلم‌های کوتاه سیمرغ شامل فیلم‌های «رفاق» که کارگردانی رضا نجاتی، «شریف» که کارگردانی محمد علیرزاه فرد، «دآبر» که کارگردانی سعید نجاتی و فیلم کوتاه «برنو» که کارگردانی محمد ثریا است. این فیلم‌ها در چندین دوره جشنواره فیلم فجر برنده سیمرغ بهترین فیلم کوتاه شده‌اند. برنامه اکران‌های سراسری این بسته فیلم‌ها از ۲۱ خرداد آغاز شده و تاکنون در شهرهای مختلف کشور از جمله شهرکرد، بهم، رودبار، قم، زاهدان، خرم‌آباد، زنجان و ... با حضور فیلمسازان روی پرده رفته است. کارگاه‌های فیلمسازی کارگردانان سیمرغ نیز در کنار این اکران‌ها با حضور علاقه‌مندان برگزار شده است.

زندگی شاعر انقلاب در قاپ مستند

مستند «مشت در نمای درشت» به کارگردانی محمد صالح حجت‌الاسلامی، فردا ساعت ۱۴:۳۰ در سالن سوره حوزه هنری رونمایی خواهد شد. این مستند که محصول مرکز هنری-رسانه‌ای سلوک است به زندگی و شخصیت سیدحسن حسینی، از چهره‌های برجسته و تأثیرگذار در ادبیات انقلاب اسلامی می‌پردازد. این اثر مستند از آن جهت حائز اهمیت است که با وجود نقش ویژه سیدحسن حسینی در ادبیات انقلاب، تاکنون کمتر توجهی به بازگویی زندگی و معرفی این شخصیت بزرگ به نسل‌های جدید شده‌بود.

